

MAKTABGACHA TA'LIMDAGI PEDAGOGIK YONDASHUVLAR

Sherabayeva Ugulxon Xaliloyevna

Qoraqalpog'iston respublikasi. Shumanay tumani

2-sonli maktabgacha ta'lim tashkiloti

Annotatsiya: Ushbu tadqiqot ishining asosiy maqsadi maktabgacha ta'limdagi pedagogik yondashuvlar to'g'risida samarali tasavvurga ega bo'lishdir. Maktabning asosiy maqsadlari o'quvchilarning bilim olishiga, ularning rivojlanishiga ko'maklashish va umumiy ta'lim tizimini boyitishdir. Ushbu maqsadlarga erishish uchun o'qituvchilar uchun pedagogik yondashuvlarni mos ravishda shakllantirish juda muhimdir. Pedagogik yondashuvlar turli jihatlariga qaratilgan. Bularga bolalarga yo'naltirilgan ta'lim, o'yinlarga asoslangan ta'lim, barcha ishtirokchilar ishtirokidagi ta'lim va zo'ravonliksiz majburiyat kiradi. Pedagogik yondashuvlarni to'g'ri joriy etish bilan ular talabalar uchun tushunarli bo'lishini ta'minlash kerak. O'qituvchilar talabalarga o'qish, darsdan tashqari va ijodiy faoliyat bilan bog'liq dars rejalari haqida samarali tasavvurga ega bo'lish imkonini beruvchi texnologiya va boshqa ilmiy va innovatsion usullardan foydalanishlari shart. Maqolada mamlakatimizda MTT ni yanada takomillashtirish va rivojlantirish borasida amalga oshirilayotgan islohotlar va chora-tadbirlarni takomillashtirish masalalari to'g'risida so'zyuritilgan.

Kalit so'zlar: tashkilot, yosh avlod, maktabgacha ta'lim tizimi, ma'naviy salohiyat, takomillashtirish.

Maktabgacha ta'limdagi pedagogik yondashuvlar bolalar ta'limini rivojlantirishga qaratilgan yondashuvlarga asoslanadi. Pedagogik yondashuvlar turli jihatlariga qaratilishi kerak. Bularga bolalarga yo'naltirilgan ta'lim, o'yinlarga asoslangan ta'lim, barcha ishtirokchilar ishtirokidagi ta'lim va zo'ravonliksiz majburiyat kiradi. Boshqacha qilib aytganda, maktabgacha ta'lim sohasida pedagogik yondashuvlar amalga oshirilganda, ushbu yondashuvlar bolalarga qaratilganligini ta'minlash kerak. O'yinni o'rganish usullariga alohida e'tibor berish kerak, chunki o'rganish o'yindan boshlanadi. Talabalarga Mehribonlik va xushmuomalalik bilan munosabatda bo'lish kerak. Ba'zi hollarda bolalar bog'chasi o'quvchilari bilan ishlash va ularni o'qitish juda katta vazifadir. Ammo o'qituvchilar uchun konstruktiv nuqtai nazarni rivojlantirish va talabalar bilan samarali muloqot qilish juda muhimdir. Bundan tashqari, imkoniyatlarning tengligi ta'minlanishi kerak va kasta, din, irq, din, jins, etnik kelib chiqishi, yoshi, jinsi va ijtimoiy-iqtisodiy holati kabi omillarga qarab kamsitish bo'lmasligi kerak.

Pedagogika talabalarning qanday yoki amalda o'qitilishi bilan bog'liq. O'quvchilarga dars rejalari yoki akademik tushunchalar nuqtai nazaridan bilim va tushunchalarni o'rgatish yoki etkazish oson ish emas. Boshqacha qilib aytganda, o'qituvchilar o'z vazifalarini samarali bajarish va maqsadlariga erishish uchun zarur bo'lgan pedagogik usullar va yondashuvlar nuqtai nazaridan yaxshi tayyorlangan bo'lishi kerak.

Pedagogik yondashuvlar ma'lum bir ijtimoiy va moddiy kontekstda bilim, kompetentsiya, munosabat va moyillikni egallash uchun o'qitish va imkoniyatlar yaratishga imkon beradigan ko'rsatmalar, texnikalar va texnikalar to'plami bilan bog'liq. O'qituvchilar tomonidan qo'llaniladigan pedagogik yondashuvlar birinchi navbatda talabalarga tegishli. Ular bilimlarni uzatishlari kerak, talabalar esa bilim olishlari kerak. Talabalarning bilim olishiga ko'maklashish uchun o'qituvchilar uchun samarali o'quv-uslubiy materiallarni joriy etish juda muhimdir. Bularga kitoblar, vizual effektlar, texnologiyalar, rasmlar, kartalar va boshqalar kiradi.

Bola tug'ilgan kundan boshlab, uni maktabga borgunigacha b'lgan davrda har tomonlama yetuk barkamol qilib tarbiyalash qonuniyatlarini o'rganish maktabgacha ta'lim pedagogikasining mavzuyidir. U maktabgacha ta'lim muassasalari va oilaning tarbiyaviy ta'sir ko'rsatishi birligini, maktabgacha ta'lim muassasasi va maktab ishidagi aloqadorlikni, bolalami maktabda o'qishga tayyorlashni ta'minlab, maktabgacha tarbiya sharoitida tarbiya va ta'lim berish ishlarining vazifalarini, tamoyillarini, mazmunini, metodlarini, shakllarini va uni tashkil etishni ishlab chiqdi.

Bu fanning predmeti quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- maktabgacha yoshdagi bolalar ta'lim-tarbiyasi rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablariga suyangan holda faoliyat yuritish;
- maktabgacha ta'lim pedagogikasining ta'lim-tarbiya mazmunini takomillashtirish;
- ta'lim-tarbiya jarayonida qo'llaniladigan metod va usullarni axborot texnologiyalari asosida tashkil qilish;
- bolalarni jismoniy, aqliy, ruhiy sog'ligini ta'miniashda o'qituvchi-tarbiyachi mahorati.

Respublikamizda 2019 yil 8 maydagi PQ-4312-son "O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish" kontseptsiyasini ishlab chiqildi. Kontseptsiya O'zbekiston Respublikasida maktabgacha ta'limni rivojlantirishning maqsadlari, vazifalari, ustuvor yo'nalishlari, o'rta va uzoq muddatli istiqboldagi bosqichlarini belgilaydi hamda maktabgacha ta'lim sohasini rivojlantirishga yo'naltirilgan dasturlar va kompleks chora-tadbirlarni ishlab chiqish uchun asos bo'ladi.

Ushbu vazifalarni amalga oshirishda maktabgacha ta'lim tashkilotlarida yosh avlodning aqliy-intellektual, estetik, jismoniy, ma'naviy salohiyatini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlarni takomillashtirish alohida dolzarblik kasb emoqda. Bu borada pedagog rahbar-jamiyatning yosh avlod ta'lim-tarbiyasiga qo'ygan ijtimoiy buyurtmasining asosiy ijrochisiga aylanishi muqarrar.

Bugungi kunda jahonda texnologiyalar va axborotlashtirish jarayonlarining rivojlanishi davrida maktabgacha ta'limni isloh qilish, komil insonni tarbiyalash, ularga zamonaviy ta'lim berish masalalari birinchi navbatda hal qilinishi kerak bo'lgan muammo hisoblanadi. Aynan, maktabgacha ta'limni isloh qilishda bolaning maktabga tayyorgarligi bilan belgilanuvchi ta'lim sifatini oshirish muhim va zaruriy bo'lib hisoblanadi.

MTT pedagog xodimlaridan keng bilimdonlik, puxta amaliy tayyorgarlik, yuksak pedagogik mahorat, kompetentlik va ijodkorlik talab etiladi. Maktabgacha ta'lim jarayonida insonparvarlik omilini ta'minlaydigan ustozlarning shaxsiy sifatlariga quyidagilar kiradi:

talabchanlik, haqqoniylik, halollik, mehribonlik, xushmomalalik. Ushbu sifatlar pedagogning ta'lim-tarbiya oluvchilar uchun ahamiyatini belgilashi kerak. Zero, shaxsiy sifatlar o'qitish va tarbiyalash mahoratiga ta'sir ko'rsatadi.

Muhtaram Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoev o'zining "Buyuk kelajagimizni mard va olijanob halqimiz bilan birga quramiz" kitobida: "O'z xalqiga fidoyi, biz boshlagan ishlarni davom ettirishga qodir bo'lgan, har tomonlama yetuk rahbar oldida dolzarb vazifa - kelgusi avlodni komil inson qilib tarbiyalash vazifasi turibdi"- degan fikrni e'tirof etadilar. Darhaqiqat, XXI asrda ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlar rivojida inson aql zakovati va ma'naviyati asosiy muvofiqlashtiruvchi, rivojlantiruvchi omil va vosita ekanligi tobora namoyon bo'lmokda. SHuning uchun insonparvarlik bozor iqtisodiyoti asosida huquqiy, demokratik davlat, erkin fuqarolik jamiyati qurilishining bosh tamoyili sifatida maydonga chiqdi.

Maktabgacha ta'lim tizimida ta'lim sifati - tarbiyachi va xodimlarning kasbiy rivojlanishi tavsifi bo'lib, zamonaviy bosqichida iqtisodiy taraqqiyot talablariga mos kasbiy faoliyatni muvaffaqiyatli yurituvchi mutaxassis qobiliyati va ish faoliyati bilan belgilanishi e'tirof etiladi.

Hozirgi paytda maktabgacha ta'lim tizimida faoliyat yuritayotgan pedagoglar malakasini oshirishga quyidagicha yondashish tendentsiyalari kuzatilmoqda:

- ❖ sifatli o'quv jarayonini tashkil qilishda pedagog kompetentsiyasini rivojlantirish;
- ❖ ta'lim sifati ta'minlashda zamonaviy yondashuvlarining asosiy negizi - turli xil boshqaruv, innovatsiya va axborot texnologiyalarini ta'limga joriy etishda pedagogning layoqatini oshirish;
- ❖ ta'lim-tarbiya sifatining mahsulati - natijani qo'lga kiritish va boshqalar.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari o'quv faoliyatining sifati o'quv jarayonini rejalashtirish, uni amalga oshirish, o'quv reja, dasturlarining mazmun mohiyati bilan yemas, balki tahsil oluvchilarning olgan bilimlari, malaka va ko'nikmalari, mustaqil ravishda olgan bilimlari bilan bog'liq ta'lim natijasi sifati bilan belgilanmoqda.

Maktabgacha tarbiya tashkilotlarida ta'lim va tarbiya sifati, uni baholash va sifat menejmentiga oid jahonda olib borilgan tadqiqotlar natijasida qator, jumladan, quyidagi ilmiy natijalar olingan: maktabgacha tarbiya tashkilotlarida ta'limiy va tarbiyaviy sifat nazoratining ichki baholash mexanizmlari ishlab chiqilgan (London universiteti qoshidagi "Layf Kouching", Ta'lim institutlari (Buyuk Britaniya); ta'lim sifati menejmenti tizimini sertifikatlash va sifatni kafolatlash usullari tavsiflangan (Bavariya akkreditatsiyalash, sertifikatlash va sifatni kafolatlash instituti, Germaniya) va boshqalar.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim va tarbiya sifati, uni baholash, ilmiy- nazariy asoslash, kvalimetriyaga murojaat etish, sifatning yalpi menejmentini qo'llash uzluksiz ta'lim tizimini takomillashtirishning muhim shartlaridan biridir. Bunda kvalimetrik tahlil muhim ahamiyat kasb etadi.

Kvalimetriya - diagnostik metodlarni aniqlash, sifatni miqdoriy baholashning nazariy asoslarini yaratish bilan bog'liq ilmiy va amaliy faoliyat sohasi. Kvalimetriya kvalitologiya (sifat haqidagi fan)ning tarkibiy qismidir.

Xulosa qilib aytganda, bugungi kunda davlat va nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim va tarbiya sifatini takomillashtirish muammosini alohida tadqiqot predmeti sifatida o'rganish ehtiyoji sezilmoqda. Muammoning yechimini topish uchun:

❖ davlat va nodavlat maktabgacha tarbiya tashkilotlari xodimlarining malakasini oshirishda «tarbiya kvalimetriyasi» va «ta'lim kvalimetriyasi» tushunchalarini ilmiy jihatdan tavsiflash;

❖ davlat va nodavlat maktabgacha tarbiya tashkilotlari boshqarishning metodologik va nazariy asoslarini sifatli menejment nuqtai nazaridan tadqiq qilish;

❖ davlat va nodavlat maktabgacha tarbiya tashkilotlariga qo'yiladigan davlat talablarini tabaqalashtirilgan yondashuv asosida takomillashtirish;

❖ davlat va nodavlat maktabgacha tarbiya tashkilotlari xodimlarining malaka oshirishdan keyingi faoliyati samaradorligi monitoringini joriy etish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqish lozim.

Davlat va nodavlat maktabgacha tarbiya tashkilotlari xodimlarining faoliyatini kvalimetriya asosida baholash, kasbiy faoliyat natijasi, tarbiyalanuvchilarning intellektual darajasi va shaxsiy rivojlanishi mezonlariga asoslangan holda takomillashtirishga qaratish lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish kontsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Qarori, 2019., 13 may, PQ 4312 son.

2. Mirziyoev SH.M. Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob halqimiz bilan birga qo'ramiz. -Toshkent:O'zbekiston, 2017.-488 bet.

3. Abu Nasr Farobiy. Fozil odamlar shahri. -Toshkent: O'qituvchi, 1998.-43-bet.